

knjige

JADRANKA PINTARIĆ

VILHELMOVA SOBA Posljednji roman Tove Ditlevsen

SPISATELJICA U ROVOVSKOM RATU S MUŽEM SPASI SE KAD SE ON PRESELI LJUBAVNICI

Tove Ditlevsen je objavila 29 knjiga, od poezije preko priča do romana s kojima je stekla široku publiku

Ovaj tekst iz 1975. je nevjerojatno suvremen, osim detalja da se bračni partneri ne obračunavaju preko sina tinejdžera, kao što čine mnogi današnji

TOVE DITLEVSEN
Vilhelmova soba
prev. Mišo Grundler
Lector
Rijeka, 2024.

Među našim kulturno-estradnim svijetom depresija se u posljednje vrijeme nosi kao modni dodatak – svi je žele imati, natječu se tko će se kako autati, objaviti više detalja, izložiti intimu ne bi li dobili pažnju, suosjećanje, slavu. Katkad je autentično, češće nije. Govori se da će se tako skinuti stigma s duševnih bolesnika. Pokazuje se da to ne djeluje: kad duševni bolesnik postane vijest u crnoj kronici, sva se suosjećajnost otopi u kužnoj lužini prostačkog osuđivanja ludaka, degenerika, nenormalnih koje treba ili giljotinirati ili doživotno zatvoriti iza sto brava.

Sva sreća što Tove Ditlevsen nije živjela u digitalno doba, sigurna sam da bi joj bilo teže nego u poslijeratnoj Danskoj, kad je ipak na psihijatrijskim odjelima dobila nekakvu skrb, bez video-nadzora i paparazza. Možda bi bila i omiljena među trendseterima jer se četiri puta udavala i o svemu tome otvoreno pisala kad još nitko nije i kako nitko nije.

Razvod kao poraz

"Vilhelmova soba" njezin je posljednji roman (1975.) u kojem je protagonistica Lisa, koja je u "Licima" bila na psihijatrijskom liječenju. Spisateljica Lisa u rovovskom je bračnom ratu s mužem, novinskim urednikom Vilhelmom, ali razvod ne dolazi u obzir – bilo bi to ravno porazu: "Neobično je koliko zlobe izade iz inače bezopasnih ljudi čim se ukaže prilika". Oni se vole mrziti i mrže što se vole, pa si podmeću kajle, "svaki su se dan tijekom dvadeset godina rastajali i opraštali zauvijek". Tekst je nevjerojatno suvremen, osim jednog detalja: bračni partneri ne obračunavaju se preko sina tinejdžera, kao što čine mnogi današnji. Vilhelm je pijanac i vara je, što ona zna, a i ljubomorana je na njezin uspjeh, naposljetku se preseli k njezinoj prijateljici Mille.

Lise je dala oglas da traži novog partnera, pa joj čudovišna susjeda pošalje svog podstanara Kurta "koji zapravo nije živio, ipak je imao život". Sin Tom zadušno ga prihvaća, pa osim što se Kurt useljava u praznu sobu, nosi Vilhelmovu odjeću, počinje se ponašati kao on – jer čita i njegov dnevnik. Budući da Lise treba novac, prihvaća ponudu da za tiražni časopis napiše tekst o njihovom braku. Pošteno je to napravila, baš kako je on vjerovao: "Samo su diletanti zlobni i osvetoljubivi, pravi umjetnici nisu." Amen! Cijeli opus Tove Ditlevsen uglavnom je fikcionaliziranje

vlastitog života, ali nikad nije bila zlobna i osvetoljubiva – ni prema majci koja ju je tukla i ponižavala; ni prema ocu koji je bio nemoćan priznati kćeri da ima dara za pisanje; ni prema trećem mužu, liječniku koji je, šopajući je tabletama, od nje napravio narkomanku.

Roman je pisan u prvom i trećem licu, spisateljica komentira radnju i likove, upliće svoj glas u ionako zahtjevnu radnju koja skače u vremenu i traži čitateljevu punu pažnju. Eto i u tome je Ditlevsen bila ispred svog vremena – uvodi metatekst. "Ne tražim od čitatelja da je zavole, no sad joj zaista treba suosjećanje. Oni koji nisu dobili ljubav u najranijoj dobi, nikada se neće otrgnuti osjećanju da nisu vrijedni ljubavi." To je motiv koji se ponavlja kroz sva njezina djela: usprkos tome što je postigla književni uspjeh (i osporavanja), ostala je nesigurna, bez samopouzdanja, nekmoli samouvjerenosti i zato je uvijek bila "pitoma... svima ugađala u besplodnom snu da će biti voljena". Ipak nije bila, za razliku od brata koji je kao muško bio bezuvjetno prihvaćen i voljen. Prokletstvo nevoljenog djeteta slijedilo ju je do kraja života: "Ostala sam vječni dak koji vene bez nastavnice pohvale."

Usto, Lise bezvoljno popušta pod pritiskom birokracije da se baš Vilhelmova soba mora srušiti da bi se postavio uređaj za distribuciju struje. Mora otići iz stana, ali tješi je što njezin 15-godišnji sin odrasta i ima djevojku. Više ne mora brinuti o njemu – ona je majka koja smatra da djecu treba voljeti kad su mala. Kao u životu autorice, tako i romanima stalno postoji sukob između tradicionalne uloge žene (Lise u oba romana ne zna kuhati i loša je kućanica) i umjetnice koja ima poriv za stvaranjem. Ditlevsen je objavila 29 knjiga, od poezije s kojom se probila na književnu scenu, preko kratkih priča i romana s kojima je stekla široku publiku, do memoara u kojima je povezala fikciju i fakciju.

Iskazivanje osjećaja

Junakinja Lise ima plan: "Određila je kad će umrijeti: onoga dana kad je Vilhelm zauvijek napusti. Lise nikad nije kanila dočekati prirodnu smrt, odnosno dostojanstvenu smrt, kako se to sad zove."

Nije ni Tove Ditlevsen: godinu dana nakon romana, 1976., u dobi od 58 godina počinila je samoubojstvo. Podsjeća me na Norvežanku Amalie Skram, nedavno prevedenu u nas, koja je također fikcionalizirala svoj boravak na psihijatriji i ubila se 1905. godine s 59. Je li doista "odavanje osjećaja znak nedostatka odgoja"? Danas se na tome ubiru nezaslužene lovorike. I najčešće ne znaju ništa o onima koje su im širom otvorile vrata iskazivanju osjećajnosti i tvrvenjima s duševnim posrtanjima. □

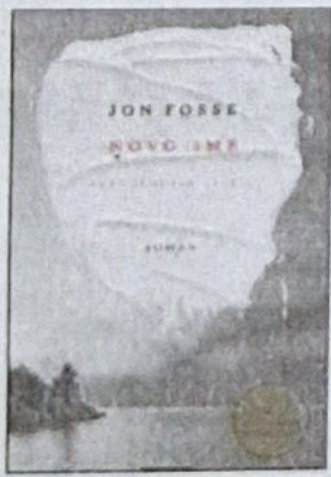
Opus Tove Ditlevsen je fikcionaliziranje vlastitog života, ali nikad nije bila zlobna i osvetoljubiva

U knjižarama

JON FOSSE

Novo ime

Treći i završni svezak septologije književnog nobelovca, o starom slikaru Asleu koji živi svoj samotnički život na jugozapadnoj obali Norveške, i u čijoj blizini živi još jedan Asle, također slikar, ali usamljeni alkoholičar. (prev. Munib Delalić, Ljevak)

DAMIR ŠODAN

Hrvatski Don Juan

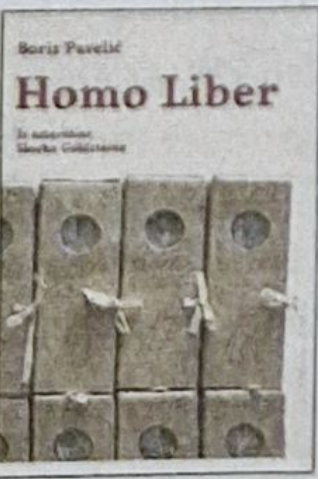
Dramski tercet pisca Damira Šodana ("Hrvatski Don Juan", "Susret na kanalu" i "Chick lit") krojen od politički britke satire koja na scenu imaginacije satirički postavlja prepoznatljive antagoniste domaće životne tragikomedije. (Vuković&Runjić)

BORIS PAVELIĆ

Homo Liber

Slavko Goldstein najveći dio svoje građe, uključujući privatne dokumente i korespondenciju, predao je na čuvanje Arhivu Srba u Hrvatskoj, a Boris Pavelić izvršio je 2023. temeljiti pregled građe te napisao ovaj svojevrsni vodič za buduće istraživače. (Jesenski i Turk/SNV)

MAŠA KOLANOVIĆ

Metafora kapitalizma

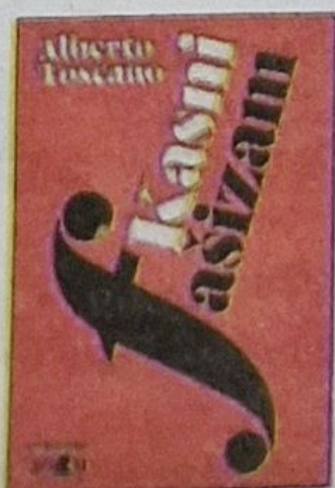
Studija znanstvenice i književnice Maše Kolanović koja proučava ekonomski imaginarij SAD-a u hrvatskoj književnosti 20. stoljeća te koliko je važan u kritičkom propitivanju fantazmi, iluzija i mitova o Americi kao utopijskoj zemlji blagostanja. (Stilus)

ALBERTO TOSCANO

Kasni fašizam

Toscano zastupa tezu da stare liste kriterija za identificiranje suvremenog fašizma više ne važe. Da bismo shvatili današnje pojavne oblike, moramo čitati autor(ic)e crnačke radikalne tradicije i kritičkih etničkih studija. (prev. Hana Dvornik i Srđan Dvornik, AGM)

NICOLE AREND

Vamps: Svježa krv

VAMPS je elitna akademija za djecu najbogatijih i najmoćnijih vampirskih obitelji. Glavni junak Dillon, međutim, ne uklapa se u tu priču – on je "dampir", vampir koji je napola ljudsko biće, odrastao uz ljudskog oca u skrovitom irskom selu. (prev. Ana Katana, Znanje)

